

Рано-вранці я виїхав зі свого будинку на Канцлер-лейн і попрямував до Гілдхола обговорити справу, над якою працював за дорученням Міської ради. Хоча мені не виходила з голови набагато серйозніша справа, за яку мав узятися після повернення додому, та, їдучи тихою Фліт-стріт, я все-таки зумів трохи насолодитися теплим світланковим вітерцем. Як на кінець травня, погода була дуже спекотною, вогняна куля сонця вже піднялася в чисте блакитне небо, і під чорну адвокатську мантію я одягнув тільки легкий дублет. Мій старий кінь Канцлер ступав неквапливим кроком, а я, дивлячись на дерева, повністю вкриті листям, знову згадав про своє бажання покинути практику, втекти від галасливих збіговиськ Лондона. За два роки мені виповниться сорок – вік, коли в чоловіка починається старість; якщо справи підуть добре, я зміг би це зробити. Я перетнув Флітський міст зі статуями стародавніх королів Гога і Магога. Попереду височіла міська стіна, і я підготувався до смороду й галасу Лондона.

У Гілдхолі я зустрівся з мером Голлісом і баристером¹ Міської ради. Рада почала судовий розгляд проти одного із загребущих спекулянтів земельних угідь, які скуповували майно розігнаних монастирів, останній з яких закrywся цієї весни 1540 року. Саме цей спекулянт, на мій сором, був моїм знайомим баристером із Лінкольнс-Інн, Колегії адвокатів, фальшивим і жадібним шахраєм на ім'я Білкнап. Він заволодів невеликим монастирем у Лон-

¹ Баристер (від англ. *barrister*) – адвокат, представник однієї з адвокатських професій у Великій Британії; на відміну від соліситора має право виступати у всіх судових процесах; надає юридичні консультації та висновки з найскладніших правових питань. – Тут і далі примітки перекладачки.

доні й, замість того щоб знести церкву, перетворив її на безладне дохідне житло. Він викопав спільну вигрібну яму для своїх орендарів, але зробив це абияк, і мешканці сусідніх будинків, якими володіла Міська рада, страждали від нечистот, що потрапляли в їхні підвали.

Під час розгляду справи Білкнапу було наказано вжити належних заходів, але негідник подав апеляційну скаргу в Королівський суд, стверджуючи, що згідно з початковим статутом монастир виключений з-під юрисдикції міста і що він не зобов'язаний нічого робити. Слухання справи в суді було призначено через тиждень. Я сповістив мера, що шанси Білкнапа мізерні, зазначивши, що він є одним із тих пройдисвітів, які бісять правників, із тих, хто отримує збочене задоволення, марнуючи час і гроші на непевні справи, замість того щоб визнати поразку і вжити відповідних заходів, як належить цивілізованим людям.

Я планував повернутися додому тим самим шляхом, яким приїхав, через Чіпсайд, але коли дістався до перехрестя з Лед-лейн, то побачив, що Вуд-стріт заблокувала перекинута підвода, навантажена свинцем і черепицею зі зруйнованого монастиря Святого Бартоломея. Купа вкритої мохом черепиці висипалася на дорогу. Підвода була немала, запряжена двома великими ваговозами, і хоча візник вивільнив одного, другий безпорадно лежав на боці між голоблями. Шалено хвицаючи здоровенними копитами, кінь трошив черепицю і здіймав хмари пилу. Нажаханий, він іржав, закочуючи очі на юрбу довкола. Я почув, як хтось казав, що всю дорогу аж до Криплгейта запрудили підводи.

Останнім часом у Сіті це вже була не перша така ситуація. Звідусіль долинав гуркіт каміння під час руйнування старих будівель: стільки землі звільнилося, що навіть у перенаселеному Лондоні придворні та інші загребущі мародери, до чийх рук вона потрапила, ледве знали, як з усім цим упоратись.

Я розвернув Канцлера і став пробиратися лабіринтом вузьких вулиць, які вели до Чіпсайда, подекуди такими вузькими, що

кінь з вершником ледве проїжджали попід навислими стріхами будинків. Незважаючи на ранню годину, майстерні були відчинені, і люди товпилися на вулицях, сповільнюючи мій прохід, – підмайстри, вуличні торговці та носії води, які горбатилися під своїми величезними конічними кошиками. Увесь місяць майже не було дощу, бочки з дощівкою спорожніли, і носії тепер добре заробляли. Я знову подумав про заплановану зустріч; боявся її, а тепер запізнився.

Через спекотну погоду зі стічної канави відгонило сильним смородом, і я поморщив носа, а тоді різко вилаявся, коли свиня, вимазавши рило якимось незрозумілим сміттям, з вереском перебігла дорогу Канцлеру, від чого кінь шарпнувся вбік. Двоє підмайстрів у голубих дублетах озирнулися на мою лайку. Судячи з їхніх підпухлих облич, вони поверталися з пізньої гулянки; один із них, кремезний молодик з грубими рисами обличчя, презирливо вишкірився на мене. Я стиснув губи і пришпорив Канцлера, побачивши себе очима молодика: горбатий блідолиций законник у чорній мантиї й капелюсі, з футляром для пера і кинджалом на поясі замість меча.

Виїхавши на широку бруковану дорогу Чіпсайда, я полегшено зітхнув. Довкола яток на ринку сновигали натовпи людей; під яскравими навісами торговці вигукували: «Що шукаєте?» – або сперечалися з добродійками в білих очіпках. Випадкова заможна леді блукала навколо яток зі своїми озброєними слугами, її білосніжне обличчя прикривала від сонця тканинна маска.

Тоді, проїжджаючи повз велетенський собор Святого Павла, я почув гучний крик продавця памфлетів. Сухорлявий хлопчина в заплямованому чорному дублеті, з купою паперів під пахвою, волав до натовпу: «Дітовбивцю з Волбрука доставили до Ньюгейта!». Зупинивши коня, я нахилився й подав хлопчині фартинг. Лизнувши палець, той витягнув один листок і простягнув мені, а тоді знову зарепетував до натовпу: «Найстрашніший злочин року!».

У тіні величезної споруди собору Святого Павла я зупинився, щоб прочитати листівку. Як завжди, довкола собору було повно жебраків: до стін притулялися дорослі і діти, худі й обі-

рвані, виставляючи свої болячки і каліцтва з надією на милосердя. Я відвів очі від їхніх благальних поглядів і читав далі. Під гравюрою жіночого обличчя – простий обрис під розпатланим волоссям міг зображати кого завгодно – було написано:

«ЖАХЛИВИЙ ЗЛОЧИН У ВОЛБРУКУ. ДИТИНУ ВБИЛА РЕВНИВА КУЗИНА.

У недільний вечір 16 травня в чудовому будинку сера Едвіна Вентворта Волбрукського, члена Гільдії торговців шовком та оксамитом, на дні садового колодязя знайшли зі зламанною шиєю його єдиного сина, дванадцятирічного хлопчика. Прекрасні доньки сера Едвіна, дівчата п'ятнадцяти й шістнадцяти літ, розповіли, як на хлопчика напала і штовхнула в глибокий колодязь їхня кузина Елізабет Вентворт, сирота, яку сер Едвін прийняв у свій дім із милосердя після смерті її батька. Її везуть до Ньюгейта, де вона має постати перед судом 29 травня. Вона відмовляється відповідати на питання обвинувачення, тому, ймовірно, її покладуть під прес, а якщо визнають винною, повезуть до Тайберна в наступний день повішення».

Надрукована на дешевому папері, листівка залишила чорнильні плями на моїх пальцях, тож я засунув її до кишені й повернув на Патерностер-роу. Справа стала загальновідомою, ще одна сенсація на пів гроша. Винна чи ні, як тепер дівчині було сподіватися на справедливість від лондонського суду присяжних? Поширення книгодрукування принесло нам Біблію англійською мовою, яка роком раніше з'явилася в кожній церкві; але також принесло памфлети, як-от цей, підкидаючи заробітки для підпільних друкарень і поживу для катів. І справді, як учили нас стародавні мудреці, немає нічого прекрасного на цьому світі, яке люди не зіпсують.

Був майже полудень, коли ми з Канцлером зупинилися перед дверима мого дому. Сонце стояло в zenіті, і, розв'язавши стрічку свого капелюха, я відчув, що підборіддя під нею спітніло. Джоан,

моя економка, відчинила двері зі стурбованим виразом на пухкому обличчі, щойно я спішився.

– Він тут, – прошепотіла вона, озирнувшись. – Дядько тієї дівчини...

– Знаю.

Джозеф, мабуть, проїхав через Лондон. Можливо, також побачив той памфлет.

– Який у нього настрої?

– Похмурий, сер. Чекає у вітальні. Я принесла йому кухлик пива.

– Дякую.

Я передав повіддя Саймону, хлопцеві, якого Джоан нещодавно найняла для допомоги по господарству і який зараз же підскочив, худий, мов палиця, жовтоволосий шибеник. Канцлер ще не звик до нього і лупив копитами гравій, мало не наступивши хлопцеві на босу ногу. Саймон заспокійливо заговорив з ним, потім поспішно вклонився мені й повів коня до стайні.

– Цьому хлопцеві потрібні черевики, – сказав я.

Джоан похитала головою:

– Не хоче взувати, сер. Каже, натирають йому ноги. Я сказала, що в домі джентльмена він мусить носити черевики.

– Скажіть йому, що отримає шість пенсів, якщо поносить їх тиждень, – сказав я. Потім зробив глибокий вдих і додав: – А тепер мушу йти до Джозефа.

Джозеф Вентворт був огрядним і рум'янощоким чоловіком років за п'ятдесят. Одягнений у свій найкращий дублет тьмяного коричневого кольору, він спітнів і почувався незручно, адже дублет був із вовни, занадто теплої для такої погоди. Його вигляд відповідав його роду занять: працьовитий фермер, власник кількох малородючих угідь в Ессексі. Два його молодші брати шукали щастя в Лондоні, а Джозеф залишився на фермі. Уперше я вів його справу два роки тому, захищаючи ферму від позову великого землевласника, який хотів перетворити її на пасовище для овець.

Джозеф мені подобався, але моє серце стислося, коли кілька днів тому отримав від нього листа. У мене була спокуса чесно відповісти, що я сумніваюся, чи зможу йому допомогти, але тон його листа був розпачливим.

Коли Джозеф побачив мене, його обличчя проясніло, він підійшов і палко потис мені руку.

– Містере Шардлейку! Добрий день, добрий день. Ви отримали мого листа?

– Отримав. Ви зупинилися в Лондоні?

– У заїжджому дворі біля Квінгайта, – сказав він. – Мій брат не пустив мене до свого дому через те, що я став на захист нашої племінниці. – У його карих очах читався відчай. – Ви мусите допомогти мені, сер, прошу. Мусите допомогти Елізабет.

Я вирішив, що не варто ходити довкола, дістав листівку з кишені й подав йому.

– Ви це бачили, Джозефе?

– Так. – Він провів рукою по кучерявому чорному волоссю. – Чи дозволено говорити такі речі? Хіба вона не є невинною, доки провина її не доведена?

– Так є відповідно до закону. На практиці це мало допомагає.

Він дістав із кишені майстерно вишиту хустинку і витер нею чоло.

– Сьогодні вранці я відвідав Елізабет у Ньюгейті, – сказав він. – Боже милосердя, яке жахливе місце. Але вона однаково відмовляється говорити. – Він провів рукою по пухких, погано виголених щоках. – Чому вона не говорить, чому? В цьому її єдина надія врятуватися.

Він благально глянув на мене, мовби я знав відповідь. Я підняв руку.

– Зачекайте, Джозефе, сідайте. Почнімо з самого початку. Я знаю лише те, що ви розповіли мені в листі, а це трохи більше, ніж у цьому огидному памфлеті.

Він присів на крісло з вибачливим виглядом.

– Мені шкода, я не дуже добре вмю писати.

– Отже, один із ваших двох братів є батьком хлопчика, який загинув, чи не так? А другий був батьком Елізабет?

Джозеф кивнув, докладаючи помітних зусиль, щоб опанувати себе.

– Мій брат Пітер був батьком Елізабет. Ще хлопцем він приїхав до Лондона і влаштувався підмайстром фарбаря. Його справи йшли доволі добре, але з часу французького ембарго... ну, торгівля за останні кілька років пішла на спад.

Я кивнув. Після розриву відносин Англії з Римом французи заборонили експорт квасців, необхідних для фарбування. Кажуть, навіть король тепер носить чорні панчохи.

– Дружина Пітера померла два роки тому, – Джозеф провадив далі. – Коли минулої осені кривавий пронос забрав Пітера, грошей ледь вистачило, щоб заплатити за його похорон, і для Елізабет нічого не залишилось.

– Вона була їхньою єдиною дитиною?

– Так. Вона хотіла жити зі мною, але я подумав, що їй буде краще з Едвіном. Зрештою, я ніколи не був одружений. А він мав гроші й лицарський титул. – У його голосі прозвучала нотка гіркоти.

– І він – цей торговець шовками, про якого згадується в листівці?

Джозеф кивнув.

– В Едвіна голова ніби створена для торгівлі. Коли він ще хлопцем поїхав услід за Пітером до Лондона, то одразу почав торгувати тканинами. Знав, де можна отримати найкращий прибуток. Тепер у нього є чудовий будинок біля Волбрука. Чесно кажучи, Едвін сам запропонував узяти до себе Елізабет. Він уже дав домівку нашій мамі – вона переїхала з ферми, коли десять років тому через віспу втратила зір. Завжди був її улюбленим сином. – Він підвів очі з кривою посмішкою. – Відтоді як п'ять років тому померла дружина Едвіна, мати керує його домогосподарством залізною рукою, незважаючи на свої сімдесят чотири і сліпоту.

Я зауважив, що він так крутить хустинку в одній руці, аж почала рватися вишивка.

– Отже, Едвін також удівець?

– Так. З трьома дітьми. Сабіна, Ейвіс і... і Ральф.

– У памфлеті сказано, що дівчата підліткового віку, старші за хлопчика.

Джозеф кивнув.

– Так. Гарненькі, світловолосі, з ніжним личком, як їхня мати. – Він сумно всміхнувся. – Усі їхні балачки – про моду і кавалерів із танців у Гільдії – приємні дівочі дурнички. Чи так було до минулого тижня.

– А хлопчик? Ральф? Яким він був?

Джозеф знову пожмакав хустинку.

– Він був зіницею ока свого батька; Едвін завжди хотів хлопця, який би став наступником у його справі. Перед Сабіною його дружина Мері народила трьох хлопчиків, але всі вони померли, ще будучи в колисці. Потім дві дівчини і тоді хлопець, який вижив, нарешті. Бідолашний Едвін убитий горем. Можливо, він занадто шкодував різки... – Він замовк.

– Чому ви так говорите?

– Мушу сказати, що Ральф був бісеням. Завжди придумував якісь хитрощі. Бідна мати не давала собі з ним ради. – Джозеф прикусив губу. – Та все-таки сміх у нього був веселий; минулого року я приніс йому шахи, то він ними захопився, швидко навчився грати і незабаром переміг мене.

У його сумній усмішці я відчув, яку самотність приніс Джозефу розрив із родиною. Йому нелегко було піти на такий крок.

– Як ви дізналися про смерть Ральфа? – тихо запитав я.

– Лист від Едвіна, надісланий посланцем через день після того, як це сталося. Він попросив мене приїхати до Лондона і бути присутнім на слідстві. Йому довелося упізнавати тіло Ральфа, і сам він цього зробити не міг.

– Отже, ви прибули сюди... коли, тиждень тому?

– Так. Я провів із ним офіційне упізнання. То було жахливо. Бідолашний Ральф лежав на тому брудному столі в маленькому дублеті, обличчя було таке біле. Бідний Едвін розридався, я ніколи раніше не бачив, щоб він плакав. Плакав у мене на плечі, повторюючи: «Мій хлопчик, мій хлопчик. Зла відьма», знов і знов.

– Маючи на увазі Елізабет.

Джозеф кивнув.